P. TERENTI AFRI

# ADELPHOE

Text, with Stage Directions

BY

HENRY PREBLE
TUTOR IN LATIN AND GREEK, HARVARD COLLEGE

BOSTON, U.S.A.:
GINN & COMPANY, PUBLISHERS.
1891.

P. TERENTI AFRI

# ADELPHOE

**Text, with Stage Directions**

BY

HENRY PREBLE
TUTOR IN LATIN AND GREEK, HARVARD COLLEGE



BOSTON, U.S.A.:
GINN & COMPANY, PUBLISHERS.
1891.

J. S. Cushing & Co., Printers, Boston.

# PREFACE.

THIS play was annotated with stage directions for the convenience of one of my college classes. The text is that of Carl Dziatzko, Leipzig, 1881. I am much indebted to Professor J. B. Greenough and to Dr. H. N. Fowler for their kindness in the proof-reading.

H. PREBLE.

CAMBRIDGE, March 11, 1887.

# P. TERENTI AFRI

# ADELPHOE.

---

INCIPIT TERENTI ADELPHOE
GRAECA MENANDRV
ACTA LVDIS FVNERALIB.
L. AEMELIO PAVLO [QVOS] FECERE
Q. FABIVS MAXVMVS P. CORNELIVS AFRICANVS
EG*IT* L. AMBIVIVS TVRPIO [L. HATILIVS PRAENESTINVS]
MODOS FECIT FLACCVS CLAVDI
TIBIS SARRANIS TOTA
FACTA VI
M. CORNELIO CETHEGO L. ANICIO GALLO COS.

## G. SVLPICI APOLLINARIS PERIOCHA.

Duós cum haberet Démea adulescéntulos,
Dat Mícioni frátri adoptandum Aéschinum,
Sed Ctésiphonem rétinet. hunc citharístriae
Lepóre captum súb duro ac tristí patre
Fratér celabat Aéschinus; famám rei,
Amórem in sese tránsferebat; dénique
Fidícinam lenoni éripit. uitiáuerat
Eidem Aéschinus ciuem Átticam paupérculam
Fidémque dederat hánc sibi uxorém fore.
Deméa iurgare, gráuiter ferre; móx tamen,
Vt uéritas patefácta est, ducit Aéschinus
Vitiátam, potitur Ctésipho citharístriam.

---

## PERSONAE.

*PROLOGVS.*
MICIO (SENEX).
DEMEA (SENEX, brother of Micio).
SANNIO (LENO).
AESCHINVS (ADVLESCENS, son of Demea adopted by Micio).
(STORAX, PVER of Micio's).
SYRVS (SERVOS to Aeschinus).
(PARMENO, SERVOS to Aeschinus).
CTESIPHO (ADVLESCENS, son of Demea).
(BACCHIS, MERETRIX).
SOSTRATA (MVLIER, mother of Pamphila).
CANTHARA (NVTRIX to Pamphila).
GETA (SERVOS to Sostrata).
HEGIO (SENEX, relative of Sostrata).
[PAMPHILA] (VIRGO, daughter of Sostrata).
(DROMO), (STEPHANIO), } (PVERI; belong to Micio's establishment).
*CANTOR.*

*NOTE.* *Storax, Parmeno,* and Bacchis are silent characters; Pamphila *speaks once behind the* scenes; the Prologus and Cantor are not in the play *proper.*

## *PROLOGVS.*

Postquám poëta sénsit scripturám suam
Ab iníquis obseruári et aduorsários
Rapere ín peiorem pártem quam acturí sumus
* * * * * * * *
De se ípse indicio erít, uos eritis iúdices,
Laudín an uitio dúci id factum opórteat.
Synápothnescontes Díphili comoédiast;
Eam Cómmorientis Plaútus fecit fábulam.
In Graéca adulescens ést, qui lenoni éripit
Meretrícem in prima fábula; eum Plautús locum
Relíquit integrum; eum híc locum sumpsít sibi
In Adélphos, uerbum dé uerbo expressum éxtulit.
Eam nós acturi súmus nouam: pernóscite
Furtúmne factum exístumetis án locum
Reprénsum, qui praetéritus neclegéntiast.
Nam quód isti dicunt máliuoli, homines nóbilis
*Hunc* ádiutare adsídueque una scríbere:
Quod illí maledictum uéhemens esse exístumant,
Eam laúdem hic ducit máxumam, quom illís placet,
Qui uóbis uniuórsis et populó placent,
Quorum ópera in bello, in ótio, in negótio
Suo quísque tempore úsust sine supérbia.
Dehinc ne éxpectetis árgumentum fábulae:
Senés qui primi uénient, ei partem áperient,
In agéndo partem osténdent. facite aequánimitas
* * * * * * * *
Poétae ad scribendum aúgeat indústriam.

## ACTVS I.

SCENE: *Street in Athens. Back of stage represents two adjoining houses. The larger, to the right of the spectators, belongs to* MICIO, *and has a large door near the centre of the stage and a smaller door to the right. The smaller house, to the left, is* SOSTRATA'S, *and has but one door. The street leads on the left to the harbor, on the right to the Forum (market-place, Agora); a lane, also on the right, but towards the rear, leads to the country. There is also a lane on the left. In the middle of the stage an altar.*

*Enter* MICIO *from the front door of his house. Calls as he comes out.*

I 1 Storáx! (*No answer. Soliloquizes.*) Non rediit hác nocte a cena Aéschinus
Neque séruolorum quísquam, qui aduorsum íerant.
Profécto hoc uere dícunt: si absis úspiam
Aut ibi si cesses, éuenire ea sátius est,
Quae in te úxor dicit ét quae in animo cógitat
Iráta, quam illa quaé parentes própitii.
Vxór, si cesses, aút te amare cógitat
† Aut téte amari aut pótare atque animo óbsequi.
[Et tíbi bene esse, sóli sibi quom sít male.]
Ego quía non rediit fílius quae cógito!
Quibus núnc sollicitor rébus! ne aut ille álserit
Aut céciderit *per tenebras ac* praefrégerit.
Aliquíd. uah, quémquamne hominem in ánimo instituere
Paráre quod sit cárius quam ipse ést sibi!
Atque éx me hic natus nón est, sed ex fratre *ést* meo.
*Dissímili is studiost* iam índe ab adulescéntia:

Ego hánc clementem uítam urbanam atque ótium
Secútus sum et, quod fórtunatum istí putant,
Vxórem numquam habui. ílle contra haec ómnia:
Ruri ágere uitam; sémper parce ac dúriter
Se habére; uxorem dúxit; nati filii
Duo; índe ego hunc maiórem adoptauí mihi:
Edúxi a paruolo, hábui, amaui pró meo;
In eó me oblecto, sólum id est carúm mihi.
Ille út item contra me hábeat facio sédulo:
Do, praétermitto, nón necesse habeo ómnia
Pro meó iure agere; póstremo, alii clánculum
Patrés quae faciunt, quaé fert adulescéntia,
Ea né me celet cónsuefeci filium.
Nam quí mentiri aut fállere insuerít patrem,
*Audácter* tanto mágis audebit céteros.
Pudóre et liberálitate líberos
Retinére satius ésse credo quám metu.
Haec frátri mecum nón conueniunt néque placent.
Venit ád me saepe clámans 'quid agis, Mício?
Quor pérdis adulescéntem nobis? quór amat?
Quor pótat? quor tu his rébus sumptum súggeris,
Vestítu nimio indúlges? nimium inéptus es.'
Nimium ípse est durus praéter aequomque ét bonum,
Et érrat longe meá quidem senténtia,
Qui impérium credat gráuius esse aut stábilius,
Vi quód fit, quam illud quód amicitia adiúngitur.
Mea síc est ratio et síc animum inducó meum:
Maló coactus quí suom officiúm facit,
Dum id réscitum iri crédit, tantispér pauet;
Si spérat fore clam, rúrsum ad ingeniúm redit.
Ille quém beneficio adiúngas, ex animó facit,
Studet pár referre, praésens absensque ídem erit.
Hoc pátriumst, potius cónsuefacere filium
Sua spónte recte fácere quam alienó metu;
*Hoc páter* ac dominus ínterest. hoc quí nequit,

Fateátur nescire ímperare líberis.
Sed éstne hic ipsus, dé quo agebam? et cérte is est.
Nescío quid tristem uídeo: credo, iam út solet,
Iurgábit. (*Enter* Demea.) saluom te áduenire, Démea,
Gaudémus.

Demea, Micio (Senes ii).

I 2 De. Ehem opportúne; te ipsum quaérito.
Mi. Quid trístis es? De. Rogás me? ubi nobis Aéschinus*t*? (*pauses a moment*)
S*c*ié*s* quid tristis égo sim? Mi. (*aside to spectators*) Dixin hóc fore?
(*to* Demea) Quid fécit? De. Quid ille fécerit? quem néque pudet
Quicquám nec metuit quémquam neque legém putat
Tenére se ullam. nam ílla quae antehac fácta sunt
Omítto; modo quid désignauit? Mi. Quíd nam id est?
De. Forís ecfregit átque in aedis ínruit
Aliénas; ipsum dóminum atque omnem fámiliam
Mulcáuit usque ad mórtem; eripuit múlierem
Quam amábat; clamant ómnes indigníssume
Factum ésse. hoc adueniénti quod mihi, Mício,
Dixére! in orest ómni populo. dénique,
Si cónferendum exémplumst, non fratrém uidet
Rei dáre operam, ruri ésse parcum ac sóbrium?
Nullum húius simile fáctum. haec quom illi, Mício,
Dicó, tibi dico; tú illum corrumpí sinis.
Mi. Homine ímperito númquam quicquam iniústiust,
Qui nísi quod ipse fécit nil rectúm putat.
De. Quorsum ístuc? Mi. Quia tu, Démea, haec male iúdicas.
Non ést flagitium, míhi crede, adulescéntulum
*Scortári, neque potáre*; non est; néque foris
*Ecfríngere.* haec si néque ego neque tu fécimus,
*Non siit* egestas fácere nos; tu núnc tibi

Id laúdi ducis, quód tum fecisti ínopia?
Iniúriumst; nam si ésset unde id fieret,
Facerémus, et tu illúm tuom, si essés homo,
Sinerés nunc facere, dúm per aetatém licet,
Potiús quam, ubi te exspectátum eiecissét foras,
Aliéniore aetáte post facerét tamen.
DE. Pro Iúppiter, tu homo ádigis me ad insániam.
Non ést flagitium fácere haec adulescéntulum? MI. Ah,
Auscúlta, ne me optúndas de hac re saépius:
Tuom filium dedísti adoptandúm mihi;
Is méus est factus: síquid peccat, Démea,
Mihi péccat; ego illi máxumam partém fero.
Obsónat, potat, ólet unguenta: dé meo;
Amat: dábitur a me argéntum, dum erit cómmodum;
Vbi nón erit, fortásse excludetúr foras.
Forís ecfregit: réstituentur; díscidit
Vestém: resarciétur; et — dis grátia —
Est únde haec fiant, ét adhuc non molésta sunt.
Postrémo aut desine aút cedo quemuis árbitrum:
Te plúra in hac re péccare ostendam. DE. Eí mihi,
Pater ésse disce ab íllis, qui ueré sciunt.
MI. Natúra tu illi páter es, consiliís ego.
DE. Tun cónsiliis quicquam? MI. Áh, si pergis, ábiero.
DE. Sicíne agis? MI. An ego tótiens de eadem re aúdiam?
DE. Curaést mihi. MI. Et mihi cúraest. uerum, Démea,
Curémus aequam utérqué partem: tu álterum,
Ego item álterum. nam ambós curare própemodum
Repóscere illum est quém dedisti. DE. Ah, Mício.
MI. Mihi síc uidetur. DE. Quíd istic? tibi si istúc placet,
Profúndat perdat péreat, nil ad me áttinet.
Iam sí uerbum unum pósthac! MI. Rursum, Démea,
Iráscere? DE. An non crédis? repeton quém dedi?
Aegrést; alienus nón sum; si obsto . . em, désino.
Vnúm uis curem: cúro. et est dis grátia,
Quom ita út uolo est; isté tuos ipse séntiet

Postérius. nolo in íllum grauius dícere. (*Exit.*)
MI. (*soliloquizes*) Nec níl neque omnia haéc sunt quae dicít tamen:
Non níl molesta haec súnt mihi, sed osténdere
Me aegré pati illi nólui; nam itást homo:
Quom pláco, aduorsor sédulo et detérreo,
Tamen uíx humane pátitur; uerum si aúgeam
Aut étiam adiutor sim éius iracúndiae,
Insániam profécto cum illo. etsi Aéschinus
Non núllam in hac re nóbis facit iniúriam:
Quam hic nón amauit méretricem? aut quoi nón dedit
Aliquíd? postremo núper (credo iam ómnium
Taedébat) dixit uélle uxorem dúcere.
Sperábam iam deféruisse adulescéntiam:
Gaudébam. ecce autem de íntegro; nisi quídquid est
Volo scíre atque hominem cónuenire, si ápud forumst.
(*Exit.*)

## ACTVS II.

SANNIO *rushes in from the market-place r. pursuing* BACCHIS, *who is guarded by* AESCHINVS *and his slaves* (STORAX, PARMENO, *&c.*).

SANNIO (LENO). AESCHINVS (ADVLESCENS). PARMENO (SERVOS). BACCHIS (MERETRIX).

II 1 SA. (*calls out in distress*) Óbsecro populáres, ferte místero atque innocénti auxilium:
Súbuenite inopi. AE. (*to* BACCHIS) Ótiose; núnciam ilico híc consiste.
Quíd respectas? níl periclist: númquam, dum ego adero, híc te tanget.
SA. (*threateningly*) Égo istam inuitis ómnibus.
AE. (*to* BACCHIS) Quamquam ést scelestus, nón committet hódie umquam iterum ut uápulet.
SA. Aéschine, audi, né te ignarum fuísse dicas meórum morum:
Léno ego sum. AE. Scio. SA. Át ita, ut usquam fuít fide quisquam óptuma.
Tú quod te postérius purges, hánc iniuriám mihi nolle
Fáctam esse, huius non fáciam. crede hoc, égo meum ius pérsequar,
Néque tu uerbis sólues umquam, quód mihi re male féceris.
Nóui ego uostra haec 'nóllem factum; dábitur ius iurándum indignum
Te ésse iniuria hác', indignis quom égomet sim acceptús modis.
AE. (*to* PARMENO) Ábi prae strenue ác foris aperi. SA. Céterum hoc nili facis?

AE. (*to* BACCHIS) Í intro iam nunc tú. SA. Enim non sinam. AE. (*to* PARMENO) Áccede illuc, Pármeno.
Nímium istuc abísti; hic (*pointing to* SANNIO) propter húnc adsiste. (PARMENO *takes position by* SANNIO.) em, síc uolo.
Caue núnciam oculos á meis oculis quóquam demoueás tuos,
Ne móra sit, si innuerím, quin pugnus cóntinuo in mala haéreat.
SA. Istúc uolo ergo ipsum éxperiri. AE. (*to* PARMENO) Em, sérua: (*to* SANNIO) omitte múlierem. (PARMENO *strikes* SANNIO.)
SA. O indígnum facimus! AE. Nísi caues, geminábit. (PARMENO *strikes again.*) SA. Ei miseró mihi!
AE. Non ínnueram; uerum ín istam partem pótius peccató tamen.
(*to* BACCHIS) I núnciam. (BACCHIS *and* PARMENO *go into the house.*) SA. Quid hóc reist? regnumne, Aéschine, hic tu póssides?
AE. Si póssiderem, ornátus esses éx tuis uirtútibus.
SA. Quid tíbi rei mecumst? AE. Níl. SA. Quid? nostin quí sim? AE. Non desídero.
SA. Tetigín tui quicquam? AE. Si áttigisses, férres infortúnium.
SA. Qui tíbi magis licét meam habere, pró qua ego argentúm dedi?
Respónde. AE. Ante aedis nón fecisse erit mélius hic conuícium;
Nam sí molestus pérgis esse, iam íntro abripiere átque ibi
Vsque ád necem operiére loris. SA. Lóris liber? AE. Síc erit.

SA. O hóminem inpurum! hicíne libertatem áiunt esse aequam ómnibus?
AE. Si sátis iam debacchátus es, leno, aúdi si uis núnciam.
SA. Egon débacchatus sum aútem an tu in me? AE. Mítte ista atque ad rém redi.
SA. Quam rém? quo redeam? AE. Iámne me uis dícere id quod ad te áttinet?
SA. Cupio, aéqui modo aliquíd. AE. (*to spectators*) Vah, leno iníqua me non uólt loqui.
SA. Lenó sum, perniciés communis, fáteor, adulescéntium,
Periúrus, pestis; támen tibi a me núlla ortast iniúria.
AE. Nam hercle étiam hoc restat. SA. Ílluc quaeso rédi, quo coepisti, Aéschine.
AE. Minís uiginti tú illam emisti — quaé res tibi uortát male! —;
Argénti tantum dábitur. SA. Quid? si ego tíbi illam nolo uéndere,
Cogés me? AE. Minume. SA. Námque id metui. AE. Néque uendundam cénseo,
Quae líberast; nam ego líberali illam ádsero causá manu.
Nunc uíde utrum uis, argéntum accipere an caúsam meditarí tuam.
Delíbera hoc, dum ego rédeo, leno. (AESCHINVS *and the slaves go into the house.*) SA. (*soliloquizes*) Pró supreme Iúppiter,
Mínume miror qui ínsanire occípiunt ex iniúria.
Dómo me eripuit, uérberauit; me ínuito abduxít meam;
Hómini misero plús quingentos cólaphos infregít mihi.
Ób malefacta haec tántidem emptam póstulat sibi trádier.
Vérum enim quando béne promeruit, fíat; suom ius póstulat.
Áge iam cupio, sí modo argentum réddat. sed ego hoc háriolor:
Vbi me dixeró dare tanti, téstis faciet ílico,

Véndidisse mé, de argento sómnium: 'mox; crás redi'.
Íd quoque possum férre, modo si réddat, quamquam iniúriumst.
Vérum cogito íd quod res est: quándo eum quaestum occéperis,
Áccipiunda et mússitanda iniúria adulescéntiumst.
Séd nemo dabít; frustra egomet mécum has rationés put…

*Enter* SYRVS *from* MICIO'S *house.*

SYRVS (SERVOS). SANNIO (LENO).

II 2 SY. (*as he comes out, to* AESCHINVS *within*) Tace, égomet conueniam ípsum; cupide accípiat faxo atque étiam
Bene dícat secum esse áctum. (*to* SANNIO) quid istuc Sánniost, quod te aúdio
Nescío quid concertásse cum ero? SA. Númquam uidi iníquius
Certátionem cómparatam, quam haéc hodie inter nós fuit:
Ego uápulando, ille uérberando, usque ámbo defessí sumus.
SY. Tua cúlpa. SA. Quid facerem? SY. Ádulescenti mórem gestum opórtuit.
SA. Qui pótui melius, quí hodie usque os praébui? SY. Age, scis quíd loquar?
Pecúniam in locó neclegere máxumum interdúmst lucrum. hui,
Metuísti, si nunc dé tuo iure cóncessisses paúlulum
Atque ádulescenti mórigera*sses* hóminum homo stultíssume,
Ne nón tibi istuc faéneraret. SA. Égo spem pretio nón emo.
SY. Numquám rem facies: ábi, inescare néscis homines, Sánnio.

SA. Credo ístuc melius ésse; uerum ego númquam adeo astutús fui,
Quin quídquid possem mállem auferre pótius in praeséntia.
SY. Age nóui tuom animúm: quasi iam usquam tíbi sint uigìntí minae,
Dum huic † óbsequare. praéterea autem te áiunt proficiscí Cyprum, SA. Em.
SY. Coemísse hinc quae illuc uéheres multa, náuem conductam; hóc scio,
Animús tibi pendet. úbi illinc spero rédieris tamen, hóc ages.
SA. Nusquám pedem. (*aside*) perii hércle; hac illi spe hóc inceperúnt. SY. (*aside*) Timet;
Iniéci scrupulum hómini. SA. (*aside*) O scelera: illúd uide,
Vt in ípso articulo opprésit. emptae múlieres
Complúres et item hinc ália quae portó Cyprum.
Nisi eo ád mercatum uénio, damnum máxumumst.
Nunc si hóc omitto ac túm agam ubi illinc rédiero,
Nil ést; refrixerít res: 'nunc demúm uenis?
Quor pássu's? ubi eras?' út sit satius pérdere
Quam aut núnc manere tám diu aut tum pérsequi.
SY. Iamne énumerasti id quód ad te rediturúm putes?
SA. Hocíne illo dignumst? hócine incipere Aéschinum,
Per oppréssionem ut hánc mi eripere póstulet?
SY. (*aside*) Labáscit. (*to* SANNIO) unum hoc hábeo; uide si sátis placet:
Potiús quam uenias ín periclum, Sánnio,
Seruésne an perdas tótum, diuiduóm face;
Minás decem conrádet alicunde. SA. Eí mihi,
Etiám de sorte núnc uenio in dubiúm miser?
*Pudét nil?* omnis déntis labefecit mihi,
*Praetérea* colaphis túber est totúm caput;
*Etiam* ínsuper defraúdat? nusquam abeo. SY. Vt lubet:

Numquíd uis quin abeam? Sa. Ímmo hercle hoc quaesó, Syre:
Vt ut haéc sunt acta, pótius quam litís sequar,
Meum míhi reddatur, sáltem quanti emptást, Syre.
Scio té non usum antehác amicitiá mea:
Memorém me dices ésse et gratum. Sy. Sédulo
Faciám. sed Ctesiphónem uideo; laétus est
De amíca. Sa. Quid quod te óro? Sy. Paulispér mane.

*Enter* Ctesipho *from the country, r.*

Ctesipho (Advlescens). Sannio (Leno). Syrvs (Servos).

II 3 Ct. (*soliloquizes, not noticing the others*) Abs quíuis homine, quómst opus, benefícium accipere gaúdeas;
Verum énim uero id demúm iuuat, si quem aéquomst facere is béne facit.
O fráter frater, quíd ego nunc te laúdem? satis certó scio,
Numquam íta magnifice quícquam dicam, id uírtus quin superét tua.
Itaque únam hanc rem me habére praeter álios praecipuam árbitror,
Fratrem hómini nemini ésse primarum ártium magis príncipem.
Sy. O Ctésipho! Ct. O Syre, Aéschinus ubist? Sy. Éllum, te expectát domi. Ct. Hem.
Sy. Quid est? Ct. Quíd sit? illius ópera, Syre, nunc uíuo: festiuóm caput,
Qui *quom* ómnia sibi póst putauit ésse prae meo cómmodo,
Maledícta, famam, meúm laborem et péccatum in se tránstulit.
*Nil póte supra.* quid nám foris crepuit? Sy. Máne, mane ipse exít foras.

*Enter* AESCHINVS *from the house.*

AESCHINVS, CTESIPHO (ADVLESCENTES II). SYRVS (SERVOS).
SANNIO (LENO).

II 4 AE. (*as he comes out*) Vbist ílle sacrilegús? SA. (*aside*) Me quaerit. númquid nam ecfert? óccidi;
Nil uídeo. AE. (*to* CTESIPHO) Ehem opportúne; te ipsum quaéro. quid fit, Ctésipho?
In tútost omnis rés; omitte uéro tristitiém tuam.
CT. Ego illam hércle uero omítto, qui quidem te hábeam fratrem: o mi Aéschine,
O mí germane! ah, uéreor coram in ós te laudare ámplius,
Ne id ádsentandi mágis quam quo habeam grátum facere exístumes.
AE. Age inépte, quasi nunc nón norimus nós inter nos, Ctésipho.
Hoc míhi dolet, nos séro *re*scisse ét *rem* paene in eúm locum
Redísse, ut si omnes cúperent tibi nil póssent auxiliárier.
CT. Pudébat. AE. Ah, stultítiast istaec, nón pudor. tam ob páruolam
Rem paéne e patria! túrpe dictu; deós quaeso ut istaec próhibeant.
CT. Peccáui. AE. (*to* SYRVS) Quid aït tándem nobis Sánnio? SY. Iam mítis est.
AE. Ego ád forum ibo, ut húnc absoluam; tu *i* íntro ad illam, Ctésipho.
SA. Syre, ínsta. SY. Eamus; námque hic properat ín Cyprum. SA. N*on* tám quidem,
Quam uís; etiam maneo ótiosus híc. SY. Reddetur; né time.
SA. At ut ómne reddat. SY. Ómne reddet; táce modo ac sequere hác. SA. Sequor.

CT. Heus heús, Syre. SY. Quid est? CT. Óbsecro te hercle, hóminem istum inpurissumum
Quam prímum absoluitóte, ne, si mágis inritatús siet,
Aliqua ád patrem hoc permánet atque ego túm perpetuo périerim.
SY. Non fiet, bono animo és; tu cum illa te íntus oblecta ínterim
Et léctulos iube stérni nobis ét parari cétera.
Ego iám transacta ré conuortam mé domum cum obsónio.
CT. Ita quaéso. quando hoc béne successit, hílare hunc sumamús diem.

(*Exeunt.*)

## ACTVS III.

*Enter from* SOSTRATA'S *house* SOSTRATA *and* CANTHARA *talking.*

SOSTRATA (MVLIER). CANTHARA (ANVS).

III 1 SO. Óbsecro, mea nútrix, quid nunc flet? CA. Quid fiát rogas?
Recte édepol, spero. SO. Módo dolores, méa tu, occipiunt prímulum.
CA. Iam núnc times, quasi númquam adfueris, númquam tute pépereris?
SO. Miserám me, neminem hábeo, solae súmus; Geta autem hic nón adest;
Néc quem ad obstetrícem mittam, néc qui accersat Aéschinum.
CA. Pól is quidem iam hic áderit; nam numquam únum intermittít diem,
Quin sémper ueniat. SO. Sólus mearum míseriarumst rémedium.
CA. É re nata mélius fieri haud pótuit quam factúmst, era,
Quándo uitium oblátumst, quod ad illum áttinet potíssumum,
Tálem, tali *in*gén*io* atque animo, nátum ex tanta fámilia.
SO. Íta pol est ut dícis: saluos nóbis deos quaeso út siet.

*Enter* GETA *from market-place, r.*

GETA (SERVOS). SOSTRATA (MVLIER). CANTHARA (ANVS).

III 2 GE. (*soliloquizes, not seeing the others*) Nunc íllud est, quom, si ómnia omnes súa consilia cónferant
Atque huíc malo salútem quaerant, aúxili nil ádferant,
*Quod* míhique eraeque filiaeque erilist. uae miseró mihi.

Tot rés repente círcumuallant se, únde emergi nón potest :
Vís egestas íniustitia sólitudo infámia.
Hócine saeclum ! o scélera, o genera sácrilega, o hominem ínpium,
So. (*aside, seeing* Geta, *but not hearing what he says*) Me míseram, quid namst quód sic uideo tímidum et properantém Getam ?
Ge. (*still soliloquizing*) Quem néque fides neque iús iurandum néque illum misericórdia
Represśsit neque refléxit neque quod pártus instabát prope,
Quoi míserae indigne pér uim uitium obtúlerat. So. (*aside*) Non intéllego
Satís quae loquitur. Ca. (*sotto voce to* Sostrata) Própius obsecro áccedamus, Sóstrata. Ge. (*still soliloquizes*) Ah
Me míserum, uix sum cómpos animi, ita árdeo iracúndia.
Nil ést quod malim quam íllam totam fámiliam dari mi óbuiam,
Vt ego hánc iram in eos éuomam omnem, dum aégritudo haec ést recens.
[Satis mihi id habeam supplici, dum illos ulciscar modo.]
Seni ánimam primum extínguerem ipsi, qui íllud produxít scelus ;
Tum autém Syrum impulsórem, uah, quibus íllum lacerarém modis !
Sublíme*n* medium arríperem et capite pr*ón*um in terra státuerem,
Vt cérebro dispergát uiam.
Ádulescenti ipsi éríperem oculos, póst haec praecipitém darem.
*Céteros ruerem* ágerem raperem túnderem et prostérnerem.

Sed césso eram hoc malo ínpertiri própere? (*Moves towards* SOSTRATA'S *house.*) SO. (*to* CANTHARA) Reuocemús. (*calls*) Geta. GE. (*not looking or stopping*) Hem,
Quísquis es, sine me. SO. Égo sum Sostrata. GE. (*turning*) Vbi east? (*seeing her*) te ipsam quaérito,
Te éxspecto; oppido ópportune te óbtulisti mi óbuiam.
(*goes on, panting for breath*) Éra — SO. Quid est? quid trépidas? GE. Ei mi! CA. Quíd festinas, mí Geta?
Ánimam recipe. GE. prórsus — SO. Quid istuc 'prórsus' ergost? GE. périimus.
Áctumst. SO. Eloquere, óbsecro te, quíd *f*it? GE. Iam — SO. Quid 'iám', Geta?
GE. Aéschinus — SO. Quid is érgo? GE. alienus ést ab nostra fámilia. SO. Hem,
Périi. qua re? GE. Amáre occepit áliam. SO. Vae miseraé mihi.
GE. Néque id occulte fért, ab lenone ípsus eripuít palam.
SO. Sátine hoc certumst? GE. Cértum. hisce oculis égomet uidi, Sóstrata. SO. Ah
Me míseram. quid iam crédas? aut quoi crédas? nostrumne Aéschinum!
Nostrám uitam omnium ín quo nostrae spés opesque omnés sitae
Erant! quí sine hac iurábat se unum númquam uicturúm diem!
Qui se ín sui gremió positurum púerum dicebát patris!
Ita óbsecraturum, út liceret hánc se uxorem dúcere!
GE. Era, lácrumas mitte ac pótius quod ad hanc rem ópus est porro próspice:
Patiámurne an narrémus quoipiam? CA. Aú au, mi homo, sánun es?

An hoc próferendum tíbi uidetur úsquam? GE. Mi quidem nón placet.
Iam prímum illum alieno ánimo a nobis ésse res ipsa índicat.
Nunc si hóc palam proférimus, ille infítias ibit, sát scio:
Tua fáma et gnatae uíta in dubium uéniet. tum si máxume
Fateátur, quom amet áliam, non est útile hanc illí dari.
Quaprópter quoquo pácto tacitost ópus. So. Ah minume géntium:
Non fáciam. GE. Quid ages? So. Próferam. CA. Hem, mea Sóstrata, uide quám rem agas.
So. Peióre res locó non potis est ésse quam in quo núnc sitast.
Primum índotatast; túm praeterea, quaé secunda ei dós erat,
Periít: pro uirginé dari nuptum nón potest. hoc rélicuomst:
Si infítias ibit, téstis mecum est ánulus quem amíserat.
Postrémo quando ego cónscia mihi sum, á me culpam esse hánc procul,
Neque prétium neque rem ullam íntercessisse ílla aut me indignám, Geta,
Expériar. GE. Quid istic? cédo, ut melius dícis. So. Tu quantúm potest,
Abi atque Hégioni cógnato huius rem énarrato omnem órdine;
Nam is nóstro Simuló fuit summus ét nos coluit máxume.
GE. Nam hercle álius nemo réspicit nos. (*Exit.*) So. Própere tu, mea Cánthara,
Curre, óbstetricem accérse, ut quom opus sit ne ín mora nobís siet. (*Exeunt.*)

DEMEA (SENEX). SYRVS (SERVOS).

*Enter* DEMEA *from country*, *r.*

III DE. (*soliloquizes*) Dispérii! Ctesiphónem audiui filium
3 Vná fuisse in ráptione cum Aéschino.
Id mísero restat míhi mali, si illúm potest,
Qui aliquoí reist etiam, eum ád nequitiem addúcere.
Vbi ego íllum quaeram? crédo abductum in gáneum.
Aliquó; persuasit ílle inpurus, sát scio. (*Enter* SYRVS *from market-place, r., accompanied by* DROMO *and* STEPHANIO.)
Sed eccúm Syrum ire uídeo; iam hinc scibo úbi siet.
Atque hércle hic de grege íllost: si me sénserit
Eum quaéritare, númquam dicet cárnufex.
Non óstendam id me uélle. SY. (*to his companions, not seeing* DEMEA) Omnem rem módo seni
Quo pácto haberet énarramus órdine:
Nil quícquam uidi laétius. DE. (*aside*) Pro Iúppiter,
Hominís stultititiam! SY. (*to his companions*) Cónlaudauit filium;
Mihi, qui íd dedissem cónsilium, egit grátias.
DE. (*aside*) Disrúmpor. SY. (*still to his companions*) Argentum ádnumerauit ílico;
Dedít praeterea in súmptum dimidiúm minae;
Id dístributum sáne est ex senténtia. DE. (*aside*) Hem,
Huic mándes, siquid récte curatúm uelis.
SY. (*sees* DEMEA) Ehem Démea, haud aspéxeram te. quíd agitur?
DE. Quid agátur? uostram néqueo mirarí satis
Ratiónem. SY. Est hercle inépta, ne dicám dolo,
Absúrda. (*to* DROMO) pisces céteros purgá, Dromo;
Gongrum ístum maxumum ín aqua sinito lúdere
Tantísper; ubi ego rédiero, exossábitur;

Prius nólo. DE. (*exclaims indignantly*) Haecine flagítia! SY. Mi quidem nón placent,
Et clámo saepe. (*to* STEPHANIO) sálsamenta haec, Stéphanio,
Fac mácerentur púlchre. DE. Di uostrám fidem,
Vtrúm studione id síbi habet an laudí putat.
Fore, sí perdiderit gnátum? uae miseró mihi.
Vidére uideor iám diem illum, quom hínc egens
Profúgiet aliquo mílitatum. SY. O Démea,
Istúc est sapere, nón quod ante pedés modost
Vidére, sed etiam ílla quae futúra sunt
Prospícere. DE. Quid? istaec iám penes uos psáltriast?
SY. Ellam íntus. DE. Eho, an domíst habiturus? SY. Crédo, ut est
Deméntia. DE. Haecin fieri! SY. Inepta lénitas
Patris ét facilitas práua. DE. Fratris mé quidem
Pudét pigetque. SY. Nímium inter uos, Démea, —
Non quía ades praesens díco hoc — pernimium ínter est.
Tu, quántus quantu's, níl nisi sapiéntia es,
Ille sómnium. *num* síneres uero illúm tuom
Facere haéc? DE. Sinerem illum? aut nón sex totis ménsibus
Prius ólfecissem, quám ille quicquam coéperet?
SY. Vigiléntiam tuam tú mihi narras? DE. Síc siet
Modo ut núnc est, quaeso. SY. Vt quísque suom uolt ésse, itast.
DE. Quid eúm? uidistin hódie? SY. Tuomne fílium?
(*aside*) Abigam húnc rus. (*to* DEMEA) iam dudum áliquid ruri agere árbitror.
DE. Satin scís ibi essê? SY. Oh, qui égomet produxi. DE. Óptumest;
Metuí ne haereret híc. SY. Atque iratum ádmodum.
DE. Quid aútem? SY. Adortust iúrgio fratrem ápud forum
*De psáltria* istac. DE. Aín uero? SY. Ah, nil réticuit.

Nam ut númerabatur fórte argentum, intéruenit
Homo de ínprouiso; coépit clamare 'o Aéschine,
Haecíne flagitia fácere te! haec te admíttere
Indígna genere nóstro!' DE. (*joyfully, to himself*) Oh, lacrumo gaúdio.
SY. 'Non tu hóc argentum pérdis, sed uitám tuam.'
DE. Saluós sit. spero, est símilis maiorúm suom. SY. Hui.
DE. Syre, praéceptorum plénust istorum ílle. SY. Phy.
Domi hábuit unde dísceret. DE. Fit sédulo:
Nil praétermitto; cónsuefacio; dénique
Inspícere tamquam in spéculum in uítas omnium
Iubeo átque ex aliis súmere exemplúm sibi.
(*as if admonishing his son*) 'Hoc fácito.' SY. Recte sáne. DE. (*as before*) 'Hoc fugito.' SY. Cállide.
DE. (*as before*) 'Hoc laúdist.' SY. Istaec rés est. DE. (*as before*) 'Hoc uitió datur.'
SY. Probíssume. DE. Porro aútem .. SY. Non hercle ótiumst
Nunc mi aúscultandi. píscis ex senténtia
Nactús sum; ei mihi ne córrumpantur caútiost;
Nam id nóbis tam flagítiumst quam illa, Démea,
Non fácere uobis, quaé modo dixti; et quód queo
Conséruis ad eundem ístunc praecipió modum:
(*imitating* DEMEA) 'Hoc sálsumst, hoc adústumst, hoc lautúmst parum;
Illúd recte, iterum síc memento.' (*resuming the conversational tone*) sédulo
Moneó, quae possum pró mea sapiéntia;
(*again in* DEMEA's *manner*) Postrémo tamquam in spéculum in patinas, Démea,
Inspícere iubeo et móneo quid facto úsus sit.
(*resuming natural tone*) Inépta haec esse, nós quae facimus, séntio;
Verúm quid facias? út homost, ita morém geras.
*Numquíd* uis? DE. Mentem uóbis meliorém dari.

SY. Tu rús hinc ibis? DE. Récta. SY. (*sotto voce, as he goes off*) Nam quid tu híc agas,
Vbi síquid bene praecípias, nemo obtémperet? (*Exit.*)
DE. (*soliloquizes as he begins to move off*) Ego uéro hinc abeo, quándo is, quam ob rem huc uéneram,
Rus ábiit. illum cúro unum, ille ad me áttinet;
Quando íta uolt frater, de ístoc ipse uíderit.
(*seeing* HEGIO *r. in road from market-place*) Sed quís illic est, quem uídeo procul? estne Hégio
Tribúlis noster? sí satis cerno, is est hércle: uah,
Homo amícus nobis iam índe a puero. dí boni,
Ne illíus modi iam mágna nobis cíuium
Penúriast antíqua uirtute ác fide.
Haud cíto mali quid órtum ex hoc sit públice.
Quam gaúdeo! ubi etiam húius generis réliquias
Restáre uideo, uíuere etiam núnc lubet.
Oppériar hominem hic, út salutem et cónloquar.

*Enter* HEGIO *and* GETA, *talking, without observing* DEMEA.

HEGIO, DEMEA (SENES II). GETA (SERVOS).
[PAMPHILA] (VIRGO).

III 4 HE. Pro di ínmortales, fácinus indignúm, Geta,
Quod nárras! GE. Sic est fáctum. HE. Ex illan fámilia
Tam inlíberale fácinus esse ortum! o Aéschine,
Pol haúd paternum istúc dedisti. DE. (*aside*) Vídelicet
De psáltria hac audíuit; id illi núnc dolet
Aliéno, pater eius níli pendit. eí mihi,
Vtinam híc prope ad*si*t álicubi atque haec aúdi*a*t.
*HE.* (*continuing to* GETA) Nisi fácient quae illos aéquomst, haud sic aúferent.

GE. In té spes omnis, Hégio, nobís sitast:
Te sólum habemus, tú es patronus, tú pater;
Illé tibi moriens nós commendauít senex;
Si déseris tu, périimus. HE. Caue díxeris:
Neque fáciam neque me sátis pie posse árbitror.
DE. (*aside*) Adíbo. (*greets* HEGIO) saluere Hégionem plúrimum
Iubeo. HE. Óh, te quaerebam ípsum; salue, Démea.
DE. Quid aútem? HE. Maior fílius tuos Aéschinus,
Quem frátri adoptandúm dedisti, néque boni
Neque líberalis fúnctus officiúmst uiri.
DE. Quid istúc est? HE. Nostrum amícum noras Símulum
Aequálem? DE. Quid ni? HE. Fíliam eius uírginem
Vitiáuit. DE. Hem. HE. Mane; nón dum audisti, Démea,
Quod ést grauissimum. DE. Án quicquam est etiam ámplius?
HE. Vero ámplius; nam hoc quídem ferundum aliquó modost:
Persuásit nox amór uinum adulescéntia:
Humánumst. ubi scit fáctum, ad matrem uírginis
Venit ípsus ultro lácrumans orans óbsecrans
Fidém dans, iurans sé illam ducturúm domum.
Ignótumst, tacitumst, créditumst. uirgo éx eo
Compréssu grauida fáctast (mensis décumus est);
Ille bónus uir nobis psáltriam, si dís placet,
Paráuit, quicum uíuat; illam déserit.
DE. Pro cérton tu istaec dícis? HE. Mater uírginis
In médiost, ipsa uírgo, res ipsa, (*pointing to* GETA) híc Geta
Praetérea, ut captus ést seruorum, nón malus
Neque inérs; alit illas, sólus omnem fámiliam
Susténtat. hunc abdúce, uinci, quaére rem.
*GE. Immo hércle* extorque, nísi ita factumst, Démea.

Postrémo non negábit: coram ipsúm cedo.
DE. (*aside, troubled*) Pudét; nec quid agam né*que* quid huic respóndeam
Sció. PA. (*from behind the scenes, in* SOSTRATA'S *house*) Miseram me, dífferor dolóribus.
Iunó Lucina, fér opem; serua me óbsecro. HE. Hem,
Num nam ílla quaeso párturit? GE. Certe, Hégio. DE. Hem.
HE. Illaéc fidem nunc uóstram inplorat, Démea:
Quod uós uis cogit, íd uoluntate ínpetret.
Haec prímum ut fiant deós quaeso ut uobís decet.
Sin áliter animus uóster est, ego, Démea,
Summá ui defendam hánc atque illum mórtuom.
Cognátus mihi erat; úna a pueris páruolis
Sumus éducti; una sémper militiae ét domi
Fuimús; paupertatem úna pertulimús grauem.
Quaprópter nitar, fáciam, experiar, dénique
Animám relinquam pótius quam illas déseram.
Quid míhi respondes? DE. Frátrem conueniam, Hégio.
HE. Sed, Démea, hoc tu fácito cum animo cógites:
Quam uós facillume ágitis, quam estis máxume
Poténtes dites fórtunati nóbiles,
Tam máxume uos aéquo animo aequa nóscere
Opórtet, si uos uóltis perhiberí probos.
DE. Redíto; fient quaé fieri aequomst ómnia.
HE. Decét te facere. Géta, duc me intro ad Sóstratam.
(HEGIO *and* GETA *go into* SOSTRATA'S)
DE. (*soliloquizes*) Non me índicente haec fíunt. utinam hic sít modo
Défunctum! uerum nímia illaec licéntia
Profécto euadet ín aliquod magnúm malum.
Ibo ác requiram frátrem, ut in eum haec éuomam.
(*Exit.*)

HEGIO *comes out of* SOSTRATA'S, *talking to her within.*

HEGIO (SENEX).

III Bono ánimo fac sis, Sóstrata, et istam quód potes
5 Fac cónsolere. ego Mícionem, si ápud forumst,
Conuéniam atque ut res géstast narrabo órdine:
Si est, *is* facturus út sit officiúm suom,
Faciát; sin aliter de hác re est eius senténtia,
Respóndeat mi, ut quíd agam quam primúm sciam.

(*Exit.*)

## ACTVS IV.

*Enter* CTESIPHO *and* SYRVS *from* MICIO'S *house.*

CTESIPHO (ADVLESCENS). SYRVS (SERVOS).

IV CT. Aín patrem hinc abísse rus? SY. Iam dúdum. CT. Dic sodés. SY. Apud uillamst;
Núnc quom maxume óperis aliquid fácere credo. CT. Vtinám quidem!
Quod cúm salute eius fíat, íta se défetigarít uelim,
Vt tríduo hoc perpétuo prorsum e lécto nequeat súrgere.
SY. Ita fíat, et istoc síqui potis est réctius. CT. Ita; nam húnc diem
Miseré nimis cupio, ut coépi, perpetuom ín laetitia dégere.
Ét illud rus nulla ália causa tám male odi, nísi quia propest;
Quód si abesset lóngius,
Príus nox oppressísset illi eum, quam húc reuorti pósset iterum.
Núnc ubi me illic nón uidebit, iam húc recurret, sát scio;
Rogitábit me, ubi fúerim: (*imitating his father*) 'ego hoc *te* tóto non uidí die.'
Quid dícam? SY. Nilne in méntemst? CT. Numquam quícquam. SY. Tanto néquior.
Cliéns amicus hóspes nemost uóbis? CT. Sunt: quid póstea?
SY. Hisce ópera ut data sit? CT. Quaé non data sit? nón potest fierí. SY. Potest.
*CT. Intérdius;* sed si híc pernocto, caúsae quid dicám, Syre?

SY. Vah, quám uellem etiam nóctu amicis óperam mos essét dari !
Quin tu ótiosus ésto ; ego illius sénsum pulchre cálleo :
Quom féruit maxumé, tam placidum quási ouem reddo. CT. Quó modo?
SY. Laudári te lubénter audit : fácio te apud illúm deum ;
Virtútes narro. CT. Meás? SY. Tuas. homini ílico lacrumaé cadunt
Quasi púero gaudio. (*seeing* DEMEA *in the distance*) ém tibi autem. CT. Quíd namst? SY. Lupus in fábula.
CT. Pater ést? SY. *Is* ipsust. CT. Sýre, quid agimus? SY. Fúge modo intro, ego uídero.
CT. Siquíd rogabit, núsquam tu me. (*moves towards house, but does not go in*) audístin? SY. Potin ut désinas?

*Enter* DEMEA *from market-place, r.*

DEMEA (SENEX). CTESIPHO (ADVLESCENS). SYRVS (SERVOS).

IV DE. (*soliloquizes, not seeing the others*) Né ego homo sum
2 infélix : fratrem núsquam inuenio géntium ;
Praéterea autem, dum íllum quaero, a uílla mercennárium
Vídi ; is filiúm negat esse rúri ; nec quid agám scio.
CT. (*calls sotto voce*) Sýre. SY. (*ditto*) Quid est? CT. (*ditto*) Men quaérit? SY. (*still sotto voce*) Verum. CT. (*ditto*) Périi. SY. (*ditto*) Quin tu animó bono es.
DE. (*continues soliloquy*) Quíd hoc malum infelícitatis? néqueo satis decérnere ;
Nísi me credo huic ésse natum reí, ferundis míseriis.
Prímus sentió mala nostra, prímus rescisco ómnia.
*Prímus* porro obnúntio ; aegre sólus, siquid fit, fero.

SY. (*aside*) Rídeo hunc : primum aít se scire ; is sólus nescit ómnia.

DE. (*continues soliloquy*) Núnc redeo ; si fórte frater rédierit uisó. CT. (*calls sotto voce*) Syre,

Óbsecro, uide ne ílle huc prorsus se ínruat. SY. (*also sotto voce*) Etiám taces?

Égo cauebo. CT. (*ditto*) Númquam hercle hodie ego ístuc committám tibi ;

Nám me iam in cellam áliquam cum illa cóncludam ; id tutíssumumst.

SY. (*ditto*) Áge, tamen ego hunc ámouebo. (CTESIPHO *goes into the house.*) DE. (*seeing* SYRVS) Séd eccum sceleratúm Syrum.

SY. (*grumbling to himself, but so that* DEMEA *shall hear*) Nón hercle hic qui uólt durare quísquam, si sic fít, potest.

Scíre equidem uoló, quod mihi sint dómini : quae haec est míseria !

DE. (*again aside*) Quíd ille gannit? quíd uolt? (*to* SYRVS) quid aïs, bóne uir? est fratér domi?

SY. Quíd malum 'bone uír' mihi narras? équidem perii. DE. Quíd tibist?

SY. Rógitas? Ctesiphó me pugnis míserum et istam psáltriam

Vsque occidit. DE. Hém, quid narras? SY. Ém, uide ut discidít labrum.

DE. Quam ób rem? SY. Me inpulsóre hanc emptam esse aít. DE. Non tu eum rus hínc modo

Próduxe aibas? SY. Fáctum ; uerum uénit post insániens :

Níl pepercit. nón puduisse uérberare hominém senem !

Quem égo modo puerúm tantillum in mánibus gestauí meis.

DE. Laúdo : (*apostrophizing his son*) Ctesiphó, patrissas : ábi, uirum te iúdico.

SY. Laúdas? ne ille cóntinebit pósthac, si sapiét, manus.
DE. Fórtiter. SY. Perquám, quia miseram múlierem et me séruolum,
Quí referire nón audebam, uícit: hui, perfórtiter.
DE. Nón potuit meliús. idem quod ego séntit te esse huic reí caput.
Séd estne frater íntus? SY. Non est. DE. Vbi illum inueniam cógito.
SY. Scío ubi sit, uerum hódie numquam mónstrabo. DE. Hem, quid aïs? SY. Ita.
DE. Dímminuetur tíbi quidem iam cérebrum. SY. At nomen néscio
Íllius hominis, séd locum noui úbi sit. DE. Dic ergó locum.
SY. Nóstin porticum ápud macellum hac deórsum? DE. Quid ni nóuerim?
SY. Praéterito hac récta platea súrsum; * ubi eo uéneris,
Clíuos deorsum uórsus est: hac praécipitato; póstea
Ést ad hanc manúm sacellum: ibi ángiportum própter est,
DE. Quód nam? SY. Illi ubi etiám caprificus mágna est. DE. Noui. SY. Hac pérgito.
DE. Íd quidem angipórtum non est péruium. SY. Verum hércle. uah,
Cénsen hominem me ésse? erraui: in pórticum rursúm redi;
Sáne hac multo própius ibis ét minor est errátio.
Scín Cratini huius dítis aedis? DE. Scío. SY. Vbi eas praetérieris,
Ád sinistram hac récta platea; ubi ád Dianae uéneris,
Íto ad dextram; príus quam ad portam uénias, apud ipsúm lacum
Ést pistrilla et éxaduorsum fábrica: ibist. DE. Quid íbi facit?
SY. *Léctulos in* sóle ilignis pédibus faciundós dedit.

DE. V́bi potetis uós: bene sane. séd cesso ad eum pérgere? (*Exit by lane on the left.*)
SY. (*to himself*) Í sane: ego te exércebo hodie, ut dígnus es, silicérnium.
(*impatiently*) Aéschinus odióse cessat; prándium corrúmpitur;
(*pondering*) Ctésipho autem in amórest totus: égo iam prospiciám mihi:
Nám iam abibo atque únum quicquid, quód quidem erit bellíssumum,
Cárpam et cyathos sórbilans paulátim hunc producám diem. (*Goes into the house.*)

*Enter* MICIO *and* HEGIO *from the market side, talking.*

MICIO, HEGIO (SENES II).

IV 3 MI. Ego in hác re nil repério, quam ob rem laúder tanto opere, Hégio:
Meum offícium facio; quód peccatum a nóbis ortumst córrigo.
Nisi sí me in illo crédidisti esse hóminum numero, qui íta putant,
Sibi fíeri iniuriam últro, si quam fécere ipsi expóstules,
Et últro accusant. íd quia non est á me factum, agis grátias?
HE. Ah, mínume: numquam te áliter atque es *ésse* animum induxí meum.
Sed quaéso ut una mécum ad matrem uírginis eas, Mício,
Atque ístaec eadem quaé mihi dixti túte dicas múlieri:
Suspícionem hanc própter fratrem eius ésse et illam psáltriam

* * * * * * * *

[*MI. Si ita aéquom* censes aút si ita opus est fácto, eamus. HE. Béne facis:]

Nam et illi *ita* animum iám releuabis, quaé dolore ac miseria
Tabéscit, et tuo*m*-offíci*um* fueris fúnctus. sed si alitér putas,
Egomét narrabo quaé mihi dixti. MI. Ímmo ego ibo. HE. Béne facis:
Omnés, quibus res sunt mínus secundae, mágis sunt nescio quó modo
Suspíciosi; ad cóntumeliam ómnia accipiúnt magis;
Proptér suam inpoténtiam se sémper credunt lúdier.
Quaprópter te ipsum púrgare ipsi córam placabílius est.
MI. Et récte et uerum dícis. HE. Sequere me érgo hac intro. MI. Máxume. (*They go into* SOSTRATA'S *house.*)

*Enter* AESCHINVS *from market-place.*

AESCHINVS (ADVLESCENS).

(*soliloquizes*) Discrúcior animi:
Hocíne de inprouisó mali mihi óbici tántum,
Vt neque quid mé faciam néc quid agam certúm sit!
Mémbra metu débilia súnt; animus timóre
Óbstipuit; péctore consístere nil cónsili quit.
Vah, quó modo hac me expédiam turba? tánta nunc
Suspício de me íncidit;
Néque ea inmerito: Sóstrata
Crédit mihi me psáltriam hanc*e* emísse; id anus mi indícium fecit.
Nám ut hinc forte ea ad óbstetricem erat míssa, ubi eam uidi, ílico
Accédo, rogito, Pámphila quid agát, iam partus ádsiet,
Eon óbstetricem accérsat. illa exclámat 'abi, abi; iam, Aéschine,
Satis diú dedisti uérba; sat adhuc túa nos frustrátast fides.'

"Hem, quíd istuc obsecro", ínquam, "est?" 'ualeas, hábeas illam quaé placet.'
Sensi ílico id illas súspicari, séd me reprehendí tamen,
Nequíd de fratre gárrulae illi dícerem ac fierét palam.
Núnc quid faciam? dícam fratris ésse hanc? quod minumést opus
V́squom ecferri. ac mítto: fieri pótis est ut nequa éxeat:
Ípsum id metuo ut crédant; tot concúrrunt ueri símilia:
Égomet rapui; ipse égomet solui argéntum; ad me abductást domum.
Haéc adeo mea cúlpa fateor fíeri. non me hanc rém patri,
V́t ut erat gesta, índicasse! exórassem ut eam dúcerem.
Céssatum usque adhúc est: nunc porro, Aéschine, expergíscere!
Núnc hoc primumst: ád illas ibo, ut púrgem me. accedam ád foris (*goes to door of* SOSTRATA'S *house*).
Périi; horresco sémper, (*knocks*) ubi pultáre hasce occipió miser.
Heús heus: Aeschinús ego sum. aperite áliquis actutum óstium.
(*sees that some one is coming out, and retires*) Pródit nescio quís: concedam huc.

MICIO (SENEX). AESCHINVS (ADVLESCENS).

*Enter* MICIO *from* SOSTRATA'S, *talking to her within.*

MI. Íta uti dixi, Sóstrata,
IV *5* Fácite; ego Aeschinúm conueniam, ut quó modo acta haec sínt sciat (*door is closed as he turns from the house*).

(*to himself*) Séd quis ostium híc pultauit? Ae. (*aside*) Páter hercle est. perii. Mi. (*seeing* Aeschinvs) Aéschine,
Ae. (*aside*) Quid huic híc negotist? Mi. túne has pepulistí foris?
(*aside*) Tacet. quór non ludo hunc áliquantisper? mélius est,
Quandóquidem hoc numquam mi ípse uoluit dícere.
(*to* Aeschinvs) Nil míhi respondes? Ae. Nón equidem istas, quód sciam.
Mi. Ita? nám mirabar, quíd hic negoti essét tibi.
(*aside*) Erúbuit: salua rés est. Ae. Dic sodés, pater,
Tibi uéro quid istic ést reï? Mi. Nil míhi quidem.
Amícus quidam me á foro abduxít modo
Huc áduocatum síbi. Ae. Quid? Mi. Ego dicám tibi:
Habitánt hic quaedam múlieres paupérculae:
Vt opínor eas non nósse te, et certó scio;
Neque ením diu huc migrárunt. Ae. Quid tum póstea?
Mi. Virgo ést cum matre. Ae. Pérge. Mi. Haec uirgo orbást patre;
Hic méus amicus ílli genere est próxumus:
Huic léges cogunt núbere hanc. Ae. Perií. Mi. Quid est?
Ae. Nil; récte: perge. Mi. Is uénit ut secum áuehat;
Nam habitát Mileti. Ae. Hem, uírginem ut secum áuehat?
Mi. Sic ést. Ae. Miletum usque óbsecro? Mi. Ita. Ae. (*aside*) Animó malest.
(*aloud*) Quid ipsaé? quid aiunt? Mi. Quíd illas censes? níl enim.
Comménta mater ést, esse ex alió uiro
Nescío quo puerum nátum — neque eum nóminat —;
Priórem esse illum, nón oportere huíc dari.
Ae. Eho, nónne haec iusta tíbi uidetur pós*cere*?
Mi. *Non*. Ae. Óbsecro, non? án illam hinc abducét, pater?

MI. Quid illám ni abducat? AE. Fáctum a uobis dúriter
Inmísericorditérque atque etiam, si ést, pater,
Dicéndum magis apérte, inliberáliter.
MI. Quam ob rém? AE. Rogas me? quíd illi tandem créditis
Fore ánimi misero, qui ílla consueuít prior,
Qui infélix hauscio án illam misere núnc amet,
Quom hanc síbi uidebit praésens praesenti éripi,
Abdúci ab oculis? fácinus indignúm, pater.
MI. Qua rátione istuc? quís despondit? quís dedit?
Quoi quándo nupsit? aúctor his rebús quis est?
Quor dúxit alienam? AE. An sedere opórtuit
Domi uírginem tam grándem, dum cognátus huc
Illínc ueniret, éxpectantem? haec, mí pater,
Te dícere aequom fúit et id deféndere.
MI. Ridículum: aduorsumne íllum causam dícerem,
Quoi uéneram aduocátus? sed quid ista, Aéschine,
Nostra? aút quid nobis cum íllis? abeamús. (AESCHINVS *begins to cry*) quid est?
Quíd lacrumas? AE. Pater, óbsecro, ausculta. MI. Aéschine, audiui ómnia
Ét scio; nam té amo. quo magis quaé agis curae súnt mihi.
AE. Íta uelim me prómerentem amés, dum uiuas, mí pater,
Út me hoc delictum ádmisisse in me, íd mihi uehementér dolet
Ét me tui pudét. MI. Credo hercle; nam íngenium nouí tuom
Líberale; séd uereor ne indíligens nimiúm sies.
Ín qua ciuitáte tandem te árbitrare uíuere?
Vírginem uitiásti, quam te nón ius fuerat tángere.
Iam íd peccatum ille prímum magnum, *mágnum*, at humanúm tamen;
Fécere alii saépe item boni, at póstquam id euenít, cedo:
*Númquid* circumspéxti? aut numquid túte prospextí tibi,

Quíd fieret? qua fieret? si te mi ípsum puduit prólo-qui,
Quá resciscerem? haéc dum dubitas, ménses abierúnt decem.
Pródidisti et te ét illam miseram et gnátum, quod qui-dem in té fuit.
Quíd? credebas dórmienti haec tíbi confecturós deos?
Ét illam sine tua ópera in cubiculum íri deductúm do-mum?
Nólim ceterárum rerum té socordem eodém modo.
Bóno animo es, ducés uxorem. AE. Hem. MI. Bóno animo es inquám. AE. Pater,
Óbsecro, num lúdis nunc tu me? MI. Égo te? quam ob rem? AE. Néscio:
Quía tam misere hoc ésse cupio uérum, eo uereór magis.
MI. Ábi domum ac deos cónprecere, ut úxorem accersás: abi.
AE. Quíd? iam uxorem? NI. Iám. AE. Iam? MI. Iam quantúm potest. AE. Di mé, pa-ter,
Ómnes oderínt, ni magis te quam óculos nunc ego amó meos.
MI. Quíd? quam illam? AE. Aeque. MI. Pérbenigne. AE. Quíd? ille ubi est Milésius?
MI. Périit: abiit, náuem ascendit. séd quor cessas? AE. Ábi, pater:
Tú potius deos cónprecare; nám tibi eos certó scio,
Quó uir melior múlto es quam ego, optémperaturós magis.
MI. Égo eo intro, ut quae opus súnt parentur; tú fac ut dixi, sí sapis (*goes into the house*).
AE. (*soliloquizes*) Quid hoc ést negoti? hoc ést patrem esse aut hóc est filium esse?
Si fráter aut sodális esset, quí magis morem géreret?
*Hic nón* amandus? hícine non gestándus in sinúst? hem.

Itaque ádeo magnam mi ínicit sua cómmoditate cúram,
Ne imprúdens faciam fórte quod nolít: sciens cauébo.
Sed césso ire intro, né morae meis núptiis egomét siem? (*goes in*).

*Enter* DEMEA *from harbor side, l.*

DEMEA (SENEX).

IV 6 DE. (*soliloquizes*) Deféssus sum ambulándo: ut, Syre, te cúm tua
Monstrátione mágnus perdat Iúppiter!
Perréptaui usque omne óppidum: ad portam, ád lacum,
Quo nón? neque illi fábrica erat nec frátrem homo
Vidísse se aibat quísquam. nunc ueró domi
Certum óbsidere est úsque, donec rédierit.

*Enter* MICIO *from the house.*

MICIO, DEMEA (SENES II).

IV 7 MI. (*talking to some one within*) Ibo, íllis dicam núllam esse in nobís moram.
DE. (*seeing* MICIO) Sed eccum ípsum. (*to* MICIO) te iam dúdum quaero, Mício.
MI. Quid nám? DE. Fero alia flágitia ad te ingéntia
Boni íllius adulescéntis. MI. Ecce autém! DE. Noua,
Capitália. MI. Ohe iam! DE. Néscis qui uir sít. MI. Scio.
DE. O stúlte, tu de psáltria me sómnias
Agere; hóc peccatum in uírginem est ciuém. MI. Scio.
DE. Oho, scís et patere? MI. Quíd ni patiar? DE. Díc mihi:
Non clámas? non insánis? MI. Non; malím quidem.
DE. Puer nátust. MI. Di bene uórtant. DE. Virgo nil habet.

Mi. Audíui. De. Et ducenda índotatast. Mi. Scílicet.
De. Quid núnc futurumst? Mi. Íd enim quod res ípsa fert:
Illínc huc tranferétur uirgo. De. O Iúppiter,
Istócine pacto opórtet? Mi. Quid faciam ámplius?
De. Quid fácias? si non ípsa re tibi istúc dolet,
Simuláre certe est hóminis. Mi. Quin iam uírginem
Despóndi; res compósitast; fiunt núptiae;
Dempsí metum omnem: haec mágis sunt hominis. De. Céterum
Placét tibi factum, Mício? Mi. Non, sí queam
Mutáre. nunc quom nón queo, animo aequó fero.
Ita uítast hominum, quási quom ludas tésseris,
Si illúd quod maxume ópus est iactu, nón cadit,
Illúd quod cecidit fórte, id arte ut córrigas.
De. Corréctor! nempe tua árte uigintí minae
Pro psáltria periére; quae quantúm potest
Aliquo ábiciundast, sí non pretio, grátiis.
Mi. Neque ést neque illam sáne studeo uéndere.
De. Quid ígitur facies? Mi. Dómi erit. De. Pro diuóm fidem,
Meretríx et mater fámilias una ín domo?
De. Quor nón? De. Sanum te crédis esse? Mi. Equidem árbitror.
De. Ita mé di ament, ut uídeo ego tuam inéptiam,
Factúrum credo, ut hábeas quicum cántites.
Mi. Quor nón? De. Et noua nupta éadem haec discet. Mi. Scílicet.
De. Tu intér eas restim dúctans saltabís. Mi. Probe.
De. Probe? Mi. Ét tu nobiscum úna, si opus sit. De. Eí mihi.
Non te haéc pudent? Mi. Iam uéro omitte, Démea,
Tuam ístanc iracúndiam, atque ita utí decet
Hilarum ác lubentem fác te gnati in núptiis.
Ego hós conuenio; póst huc redeo. (*Exit.*) De. (*soliloquizes*) O Iúppiter,

Hancíne uitam! hoscin móres! hanc deméntiam!
Vxór sine dote uéniet; intus psáltriast:
Domus súmptuosa; aduléscens luxu pérditus;
Senéx delirans. Ípsa si cupiát Salus,
Seruáre prorsus nón potest hanc fámiliam.

*Enter* Syrvs *from* Micio's *house, under the influence of liquor.*

Syrvs (Servos). Demea (Senex).

V Sy. (*soliloquizes, not seeing* Demea) Edepól, Syrisce, té curasti mólliter
Lautéque munus ádministrastí tuom:
Abi. séd postquam intus sum ómnium rerúm satur,
Prodeámbulare huc lúbuit. De. (*exclaims indignantly, pointing to* Syrvs) Illud sís uide:
Exémplum disciplínae! Sy. (*seeing* Demea) Ecce autem híc adest
Senex nóster. (*to* Demea) quid fit? quíd tu es tristis? De. (*with righteous indignation*) Óh scelus.
Sy. Ohe iám! tu uerba fúndis hic sapiéntia?
De. Tu sí meus esses. Sy. Dís quidem esses, Démea,
Ac tuám rem constabilísses. De. Exemplo ómnibus
Curárem ut esses. Sy. Quam ób rem? quid fecí? De. Rogas?
In ípsa turba atque ín peccato máxumo,
Quod uíx sedatum sátis est, potastí, scelus,
Quasi ré bene gesta. Sy. (*aside*) Sáne nollem huc éxitum.

DROMO *opens door of* MICIO's *house and appears on the threshold.*

DROMO (PVER). DEMEA (SENEX). SYRVS (SERVOS).

V 2 DR. (*calls*) Heus Sýre, rogat te Ctésipho ut redeás. SY. (*sotto voce*) Abi (DROMO *disappears and shuts the door*).
DE. Quid Ctésiphonem hic nárrat? SY. Nil. DE. Eho, cárnufex,
Est Ctésipho intus? SY. Nón est. DE. Quor hic nóminat?
SY. Est álius quidam, párasitaster paúlulus:
Nostín? DE. Iam scibo (*moves towards door of* MICIO's *house*). SY. Quíd agis? quo abis? (*tries to stop him*). DE. Mítte me.
SY. (*keeping hold of* DEMEA) Noli ínquam. DE. Non manum ábstines, mastígia?
An tíbi iam mauis cérebrum dispergam híc? (*rushes into the house*). SY. (*soliloquizes*) Abit.
Edepól comissatórem haud sane cómmodum,
Praesértim Ctesiphóni. quid ego núnc agam?
Nisi, dum haé silescunt túrbae, interea in ángulum
Aliquo ábeam atque edormíscam hoc ulli. síc agam (*goes into* MICIO's *by the side door*).

*Enter* MICIO *from* SOSTRATA'S, *talking to her within.*

MICIO, DEMEA (SENES II).

V 3 MI. Paráta a nobis súnt, ita ut dixi, Sóstrata:
Vbi uís . . . (*door of house opens violently, and* DEMEA *rushes out*) quis nam a me pépulit tam grauitér foris?
DE. (*not seeing* MICIO) Ei míhi, quid faciam? quíd agam? quid clamem aut querar?

O caélum, o terra, o mária Neptuni. MI. (*aside*) Ém tibi :
Resciuit omnem rem ; id nunc clamat scilicet.
Parátae lites ; súccurrendumst. DE. (*seeing* MICIO) Éccum adest
Commúnis corruptéla nostrum liberum.
MI. (*to* DEMEA) Tandém reprime iracúndiam atque ad té redi.
DE. Représsi, redii, mitto maledicta ómnia ;
Rem ipsám putemus : dictum hoc inter nós fuit —
Ex te ádeo est ortum —, né tu curarés meum
Neue égo tuom ? respónde. MI. Factumst, nón nego.
DE. Quor núnc apud te pótat ? quor recipis meum ?
Quor émis amicam, Mício ? numquí minus
Mihi idém ius aequomst ésse quod mecúmst tibi ?
Quando égo tuom non cúro, ne curá meum.
MI. Non aéquom dicis. DE. Nón ? MI. Nam uetus uerbum hóc quidemst,
Commúnia esse amícorum inter se ómnia.
DE. Facéte ! nunc demum istaec nata orátiost.
MI. Auscúlta paucis, nísi molestumst, Démea.
Princípio, si id te mórdet, sumptum filii
Quem fáciunt, quaeso hoc fácito tecum cógites :
Tu illós duo olim pró re tollebás tua,
Quod sátis putabas túa bona ambobús fore,
Et mé tum uxorem crédidisti scilicet
Ductúrum. eandem illam rátionem antiquam óptine :
Consérua, quaere, párce, fac quam plúrimum
Illís relinquas ; glóriam tu istam óptine.
Mea, quaé praeter spem euénere, utantúr sine.
De súmma nil decédet ; quod hinc accésserit,
Id dé lucro putáto esse omne. haec sí uoles
In ánimo uere cógitare, Démea,
*Et mi ét* tibi et illis démpseris moléstiam.
*DE. Mittó rem :* consuetúdinem ipsorúm . . . MI. Mane :

Scio ; ístuc ibam. múlta in homine, Démea,
Signa ínsunt, ex quibus cóniectura fácile fit,
Duo quóm idem faciunt, saépe ut possis dícere
'Hoc lícet impune fácere huic, illi nón licet',
Non quó dissimilis rés sit, sed quo is quí facit.
Quae ego inésse in illis uídeo, ut confidám fore
Ita ut uólumus. uideo eos sápere, intellegere, ín loco
Veréri, inter se amáre. s*ei*r*is* líberum
Ingénium atque animum : quó uis illos tú die
Reddúcas. at enim métuas, ne ab re sínt tamen
Omíssiores paúlo. o noster Démea,
Ad ómnia alia aetáte sapimus réctius ;
Solum únum hoc uitium adfért senectus hóminibus :
Adténtiores súmus ad rem omnes, quám sat est ;
Quod illós sat aetas ácuet. DE. Ne nimiúm modo
Bonaé tuae istae nós rationes, Mício,
Et túos iste animus aéquos subuortát. MI. Tace ;
Non fiet. mitte iam ístaec ; da te hodié mihi ;
Expórge frontem. DE. Scílicet ita témpus fert ;
Faciúndumst. ceterum égo rus cras cum fílio
Cum prímo luci ibo hínc. MI. De nocte cénseo :
Hodié modo hilarum fác te. DE. Et istam psáltriam
Vna ílluc mecum hinc ábstraham. MI. Pugnáueris.
Eo pácto prorsum illi ádligaris fílium.
Modo fácito ut illam sérues. DE. Ego istuc uídero
Atque íbi fauillae pléna, fumi ac póllinis
Coquéndo sit faxo ét molendo ; praéter haec
Merídie ipso fáciam ut stipulam cólligat ;
Tam excóctam reddam atque átram quam carbóst. MI.
Placet ;
Nunc míhi uidere sápere. atque equidem filium
Tum etiám si nolit cógam ut cum illa uná cubet.
DE. Derídes ? fortunátu's, qui isto animó sies :
Ego séntio. MI. Ah, pergísne ? DE. Iam iam désino.
MI. *I ergo, íntro,* et quoi rei est, ei rei hunc sumamus diem.
(Exeunt.

## ACTVS V.

*Enter* DEMEA *from* MICIO'S *house.*

DEMEA (SENEX).

V 4 (*soliloquizes*) Númquam ita quisquam béne subducta rátione ad uitám fuit,
Quín res aetas úsus semper áliquid adportét noui,
Áliquid moneat; út illa quae te scísse credas néscias,
Ét quae tibi putáris prima, in éxperiundo ut répudies.
Quód nunc mi euenít; nam ego uitam dúram, quam uixi úsque adhuc,
Própe iam excurso spátio mitto. id quam ób rem? re ipsa répperi
Fácilitate níl esse homini mélius neque cleméntia.
Íd esse uerum ex me átque ex fratre quoíuis facilest nóscere.
Ílle suam egit sémper uitam in ótio, in conuíuiis;
Clémens, placidus, núlli laedere ós, adridere ómnibus;
Síbi uixit, sibi súmptum fecit: ómnes bene dicúnt, amant.
Égo ille agrestis, saéuos, tristis, párcus, truculentús, tenax
Dúxi uxorem: quam íbi miseriam uídi! nati fílii:
Ália cura. heia aútem, dum studeo íllis ut quam plúrimum
Fácerem, contriui ín quaerundo uítam atque aetatém meam:
Núnc exacta aetáte hoc fructi pró labore ab eís fero,
Ódium; ille alter síne labore pátria potitur cómmoda:
Íllum amant, me fúgitant; illi crédunt consilia ómnia,
*Íllum diligúnt*, apud illum súnt ambo, ego desértus sum;

Íllum ut uiuat óptant, meam autem mórtem exspectant scílicet.
Íta eos meo labóre eductos máxumo hic fecít suos
Paúlo sumptu: míseriam omnem ego cápio, hic potitur gaúdia,
Áge age nunciam éxperiamur cóntra, ecquid ego póssiem
Blánde dicere aút benigne fácere, quando hoc próuocat.
Égo quoque a meís me amari et mágni fieri póstulo.
Si íd fit dando atque óbsequendo, nón posterioris feram.
Déerit: id mea mínume re fert, quí sum natu máximus.

*Enter* SYRVS *from* MICIO'S *house.*

SYRVS (SERVOS). DEMEA (SENEX).

V 5 SY. Heus Démea, orat fráter ne abeas lóngius.
DE. (*turns to see who calls*) Quis homo? (*blandly*) ó Syre noster, sálue: quid fit? quíd agitur?
SY. Recte. DE. Óptumest. (*aside*) iam núnc haec tria primum áddidi
Praetér naturam: 'o nóster, quid fit? quíd agitur?'
(*to* SYRVS) Seruom haúd inliberálem praebes te, ét tibi
Lubéns bene faxim. SY. Grátiam habeo. DE. Atquí, Syre,
Hoc uérumst et ipsa re éxperiere própediem.

*Enter* GETA *from* SOSTRATA'S, *talking to her within.*

GETA (SERVOS). DEMEA (SENEX). SYRVS (SERVOS).

V 6 GE. Era, ego húc ad hos prouíso, quam mox uírginem
Accérsant. (*seeing* DEMEA) sed eccum Démeam . . . (*to him*) saluós sies.

DE. O quí uocare? GE. Géta. DE. Geta, hominem máxumi
Pretí te esse hodie iúdicaui animó meo:
Nam is míhi profecto est séruos spectatús satis,
Quoi dóminus curaest, íta uti tibi sensí, Geta,
Et tíbi ob eam rem, síquid usus uénerit,
Lubéns bene faxim. (*aside*) méditor esse adfábilis,
Et béne procedit. GE. Bónus es, quom haec exístumas.
DE. (*aside, to spectators*) Paulátim plebem prímulum fació meam.

*Enter* AESCHINVS *from his father's house.*

AESCHINVS (ADVLESCENS). DEMEA (SENEX).
SYRVS, GETA (SERVI II).

V 7 AE. (*impatiently, as he comes out*) Occídunt me quidem, dúm nimis sanctas núptias
Student fácere: in adparándo consumúnt diem.
DE. Quid ágitur, Aeschine? AE. Éhem, pater mi, tu híc eras?
DE. Tuos hércle uero et ánimo et naturá pater,
Qui té amat plus quam hosce óculos. sed quor nón domum
Vxórem accersis? AE. Cúpio; uerum hoc míhi moraest,
Tibícina et hymenaéum qui cantént. DE. Eho,
Vin tu huíc seni auscultáre? AE. Quid? DE. Missa haéc face,
Hymenaéum turbas lámpadas tibícinas,
Atque hánc in horto máceriam iube dírui
Quantúm potest; hac tránsfer; unam fác domum;
Tradúce et matrem et fámiliam omnem ad nós. AE. Placet,
Patér lepidissume. DE. (*aside*) Eúge, iam lepidús uocor.
*Fratri aédes* fient péruiae, turbám domum
*Addúcet,* sumptu amíttet multa: quid mea?

Ego lépidus ineo grátiam. iube núnciam
Dinúmeret ille Bábylo uigintí minas.
(*calls to* SYRVS) Syre, céssas ire ac fácere? SY. Quid ego? DE. Dírue. (SYRVS *goes into the house.*)
(*to* GETA) Tu illás abi et tradúce. GE. Di tibi, Démea,
Bene fáciant, quom te uídeo nostrae fámiliae
Tam ex ánimo factum uélle. DE. Dignos árbitror.
(*to* AESCHINVS) Quid tú aïs? AE. Sic opínor. DE. Multo réctiust (GETA *goes into* SOSTRATA'S *house*)
Quam illám puerperam húc nunc duci pér uiam
Aegrótam. AE. Nil enim uídi melius, mí pater.
DE. Sic sóleo. (*sees* MICIO *coming out*) sed eccum Mício egreditúr foras.

*Enter* MICIO *from the house.*

MICIO, DEMEA (SENES II). AESCHINVS (ADVLESCENS).

V 8 MI. (*in surprise as he comes out*) Iubet fráter? ubi is est? (*seeing* DEMEA) tún iubes hoc, Démea?
DE. Ego uéro iubeo et hác re et aliis ómnibus
Quam máxume unam fácere nos hanc fámiliam,
Colere ádiuuare adiúngere. AE. Ita quaesó, pater.
MI. Haud áliter censeo. DE. Ímmo hercle ita nobís decet:
Primum huíus uxorist máter. MI. Est. quid póstea?
DE. Proba ét modesta. MI. Ita áiunt. DE. Natu grándior.
MI. Scio. DE. Párere iam diu haéc per annos nón potest,
Nec qui eám respiciat quísquam est; solast. MI. (*aside*) Quam híc rem agit?
DE. Hanc te aéquomst ducere, ét (*turning to* AESCHINVS) te operam ut fiát dare.

MI. Me dúcere autem? DE. Té.. MI. Me? DE. Te inquam. MI. Inéptis. DE. (*to* AESCHINVS) Si tu sís homo,
Hic fáciat. AE. Mi patér. MI. Quid tu autem huic, ásine, auscultas? DE. Níl agis:
Fieri áliter non potést. MI. Deliras. AE. Síne te exorem, mí pater.
MI. Insánis: aufer. DE. Áge, da ueniam fílio. MI. Satin sánus es?
Ego nóuos maritus ánno demum quínto et sexagénsumo
Fiam átque anum decrépitam ducam? idne éstis auctorés mihi?
AE. Fac; prómisi ego illis. MI. Prómisti autem? dé te largitór, puer.
DE. Age, quíd siquid te máius oret? MI. Quási non hoc sit máxumum.
DE. Da uéniam. AE. Ne grauére. DE. Fac, promítte. MI. Non omíttitis?
AE. Non, nísi te exorem. MI. Vís est haec quidem. DE. Áge prolixe, Mício.
MI. Etsi hóc mihi prauom inéptum absurdum atque álienum a uitá mea
Vidétur; si uos tánto opere istuc uóltis, fiat. AE. Béne facis.
DE. Meritó te amo. uerúm . . . MI. Quid? DE. Ego dicam, hóc quom confit quód uolo.
MI. Quid núnc quod restat? DE. Hégio cognátus his est próxumus,
Adfínis nobis, paúper: bene nos áliquid facere illí decet.
MI. Quid fácere? DE. Agellist híc sub urbe paúlum quod locitás foras:
Huic démus qui fruátur. MI. Paulum id aútemst? DE. Si multúmst, tamen
*Faciúndumst;* pro patre huíc est, bonus est, nóster est, recté datur.

Postrémo non meum íllud uerbum fácio, quod tu, Mício,
Bene ét sapienter díxti dudum: 'uítium commune ómniumst,
Quod nímium ad rem in senécta attenti súmus'. hanc maculam nós decet
Ecfúgere; et dictumst uére et re ipsa fieri oportet. Ae. Mí pater.
Mi. Quid ís*tic*? dabitur quándoquidem hic uolt. Ae. Gaúdeo — –́ ⏑ —.
De. — –́ ⏑ nunc tu mi és germanus páriter animo et córpore.
V (*aside*) Suó sibi gladio hunc iúgulo. — Sy. (*entering*
9 *from* Micio's *house*) Factumst quód iussisti, Démea.
De. Frúgi homo es. ergo édepol hodie meá quidem senténtia.
Iúdico Syrum fieri esse aequom líberum. Mi. Istunc líberum?
Quód nam ob factum? De. Múlta. Sy. O noster Démea, edepol uír bonu's.
Égo istos uobis úsque a pueris cúraui ambos sédulo:
Dócui, monui, béne praecepi sémper quae potui ómnia.
De. Rés apparet. ét quidem porro haec, óbsonare cúm fide,
Scórtum adducere, ádparare dé die conuíuium:
Nón mediocris hóminis haec sunt ófficia. Sy. (*aside*) O lepidúm caput.
De. Póstremo hodie in psáltria hac emúnda hic adiutór fuit,
Híc curauit: pródesse aequomst; álii meliorés erunt.
Dénique (*pointing to* Aeschinvs) hic uolt fieri. Mi. Vin tu hoc fieri? Ae. Cupio. Mi. Sí quidem
Tú uis, (*turns to* Syrvs) Syre, eho accéde huc ad me: (Syrvs *obeys, and a ceremony of manumission is performed, ending with the words*) líber esto. Sy. Béne facis.
Ómnibus gratiam hábeo, et seorsum tíbi praeterea, Démea.

DE. Gaúdeo. AE. Et ego. SY. Crédo. utinam hoc perpétuom fiat gaúdium,
Phrýgiam ut uxorém meam una mécum uideam líberam.
DE. Óptumam quidem múlierem. SY. Et quidem tuó nepoti huius filio.
Hódie prima mámmam dedit haec. DE. Hércle uero sério,
Síquidem prima dédit, haud dubiumst quín emitti aequóm siet.
MI. Ób eam rem? DE. Ob eam. póstremo a me argéntum quantist súmito.
SY. Dí tibi, Demea, ómnes semper ómnia optata ófferant.
MI. Sýre, processisti hódie pulchre. DE. Síquidem porro Mício,
Tú tuom officium fácies, atque huic áliquid paulum praé manu
Déderis, unde utátur: reddet tíbi cito. MI. (*with a snap of the finger*) Istoc uílius.
AD. Frúgi homost. SY. Reddam hércle, da modo. AE. Áge, pater. MI. Post cónsulam.
DE. Fáciet. SY. (*to* DEMEA) O uir óptume. AE. (*to* DEMEA) O patér mi festiuíssume.
MI. (*in bewilderment*) Quíd istuc? (*to* DEMEA) quae res tám repente móres mutauít tuos?
Quód prolubium? quaé istaec subitast lárgitas? DE. Dicám tibi:
Ýt id ostenderém, quod te isti fácilem et festiuóm putant,
Íd non fieri ex uéra uita néque adeo ex aequo ét bono,
Séd ex adsentando, índulgendo et lárgiendo, Mício.
(*to* AESCHINVS) Núnc adeo si ob eám rem uobis méa uita inuisa, Aéschine, est,
Quía non iusta iniústa prorsus ómnia omnino óbsequor,
*Míssa facio:* ecfúndite, emite, fácite quod uobis lubet.

Séd si id uoltis pótius, quae uos própter adulescéntiam
Mínus uidetis, mágis inpense cúpitis, consulitís parum,
Haéc reprehendere ét corrigere me ét secundare ín loco :
Écce me, qui id fáciam uobis. Ae. Tíbi, pater, permíttimus :
Plús scis qu*o*d opus fáctost. sed de frátre quid fiét? De. Sino :
Hábeat ; in istac fínem faciat. Mi. Ístuc recte. *Cantor*. Plaúdite.

# TABLE OF METRES.

| | | |
|---|---|---|
| V. 1—154 | iambic Senarius; | Prol. Act I, Sc. 1 a |
| 155—157 | trochaic Octonarius; | |
| 158 | trochaic Semiseptenarius; | |
| 159 | iambic Octonarius; | |
| 160 | trochaic Octonarius; | |
| 161 | trochaic Septenarius; | |
| 162 | trochaic Octonarius; | Act II, Sc. 1. |
| 163 and 164 | trochaic Septenarius; | |
| 165 | trochaic Octonarius; | |
| 166—169 | trochaic Septenarius; | |
| 170—196 | iambic Octonarius | |
| 197—208 | trochaic Septenarius; | |
| 209 | iambic Septenarius; | |
| 210—227 | iambic Octonarius; | Act II, Sc. 2. |
| 228—253 | iambic Senarius; | |
| 254—287 | iambic Octonarius; | Act II, Sc. 3 and 4. |
| 288 | trochaic Septenarius; | |
| 289—291 | iambic Octonarius; | |
| 292 and 293 | trochaic Septenarius; | Act III, Sc. 1. |
| 294 | iambic Octonarius | |
| 295—298 | trochaic Septenarius; | |
| 299—302 | iambic Octonarius | |
| 303 and 304 | trochaic Septenarius; | |
| 305—316 | iambic Octonarius; | |
| 317 | iambic Semioctonarius; | |
| 318 and 319 | trochaic Septenarius; | Act III, Sc. 2. |
| 320 | iambic Octonarius; | |
| 321—329 | trochaic Septenarius; | |
| 330—354 | iambic Octonarius; | |
| 355—516 | iambic Senarius; | Act III, Sc. 3, 4, 5. |
| 517 | trochaic Octonarius; | |
| 518 | trochaic Septenarius; | |
| 519—522 | iambic Octonarius; | |
| 523 | trochaic Octonarius; | Act IV, Sc. 1. |
| 524 | trochaic Semiseptenarius; | |
| 525 | trochaic Octonarius; | |
| 526 | trochaic Septenarius; | |
| 527—539 | iambic Octonarius; | |

| | | |
|---|---|---|
| V. 540—591 | trochaic Septenarius; | Act IV, Sc. 2. |
| 595—609 | iambic Octonarius; | Act IV, Sc. 3. |
| 610[a] | iambic Ternarius catal. (?); | Act IV, Sc. 4 and Sc. 5, 1—3. |
| 610[b] | iambic Quaternarius, with an incomplete iambic Quaternarius: ⏑–́⏑–́⏑–́⏑–́ ‖ ⏑–́⏑⏑́⏑–́⏓ | |
| 611 and 612 | choriambic Trimeters, followed by two iambs, the second incomplete. | |
| 613 | choriambic Trimeter, with a trochaic Binarius; | |
| 614 | iambic Senarius (?); | |
| 615 | iambic Quaternarius (?); | |
| 616 | trochaic Semiseptenarius (?); | |
| 617 | trochaic Octonarius (?); | |
| 618 | trochaic Septenarius; | |
| 619—624 | iambic Octonarius | |
| 625—637 | trochaic Septenarius; | Act IV, Sc. 5, 4—78. |
| 638—678 | iambic Senarius; | |
| 679—706 | trochaic Septenarius; | |
| 707—711 | iambic Septenarius; | |
| 712 | iambic Octonarius; | |
| 713—854 | iambic Senarius; | Act IV, Sc. 6—10 [= Vulg. Act IV, Sc. 6—V, Sc. 3]. |
| 855—881 | trochaic Septenarius; | Act V, Sc. 1 [= Vulg. Sc. 4]. |
| 882—933 | iambic Senarius; | Act V, Sc. 2—5, 10 [= Vulg. Sc. 8, 10]. |
| 934—958 | iambic Octonarius; | Act V, Sc. 5, 11—35 [= Vulg. Sc. 8, 11—35]. |
| 959—997 | trochaic Septenarius. | Act V, Sc. 6 [= Vulg. Sc. 9]. |

is a great advance upon the former edition. Degrees of excellence are difficult to estimate, but it is safe to say the grammar is doubled in value. It has gained very much that was lacking before by way of illustration, and especially in fulness and clearness of statement. It represents the latest results of classical scholarship in a way that is intelligible to young students.

**Harold N. Fowler**, *Instructor in Latin, Phillips Exeter Academy:* Allen & Greenough's Latin Grammar has always been the most scientific Latin grammar published in the United States. The new edition has been revised in such a way as to retain the excellence of its predecessors and embody the results of the latest researches. . . . The new edition is also greatly superior to the earlier ones in clearness of expression and in the arrangement and appearance of the printed page. . . . In short, the book seems to me admirably adapted for use in schools and colleges, containing as it does all that the college youth needs, expressed in language which the school-boy can understand.

**John Tetlow**, *Head Master of Girls' High and Latin Schools, Boston:* The changes, whether in the direction of simplification, correction, or addition — and there are numerous instances of each kind of change — seem to me distinctly to have improved a book which was already excellent.

**William C. Collar**, *Head Master of Roxbury Latin School, Boston:* Up to the present moment I have been obliged to limit my examination of the revised edition of Allen & Greenough's Latin Grammar mainly to the Syntax, but for that I have only words of the heartiest praise. So far, its superiority to other Latin grammars for school use seems to me incontestable. I am also struck with the skill with which a multitude of additions and improvements have been wrought into this edition, without materially affecting the unity or symmetry of the original work.

**Franklin A. Dakin**, *Teacher of Latin, St. Johnsbury Academy, Vt.:* During seven years' constant use in the class-room, I have always regarded the Allen & Greenough as the best of the school grammars. . . . The improvements make the superiority more marked than ever.

**D. W. Abercrombie**, *Prin. of Worcester (Mass.) Academy:* In my opinion, it has no equal among books on the same subject intended for use in secondary schools.

**J. W. Scudder**, *Teacher of Latin, Albany Academy, N. Y.:* The changes will commend themselves to all good teachers. The grammar is now scholarly and up to the times. It is by far the best grammar published in America for school work.

**W. B. Owen**, *Prof. of Latin, Lafayette College, Easton, Pa.:* I am much pleased with the changes. They are all improvements.

**George W. Harper**, *Prin. of Woodward High School, Cincinnati, O.:* I thought Allen & Greenough's Latin Grammar could hardly be surpassed, but the revised edition is a decided improvement.

**Lucius Heritage**, *late Prof. of Latin, Univ. of Wisconsin, Madison, Wis.:* We have long used the old edition here; the new edition I have examined with some care in the form of the bound volume as well as in the proof-sheets. I think it the best manual grammar for our preparatory schools and colleges.

## COLLEGE SERIES OF LATIN AUTHORS.

*For a statement of the aim and plan of this series, and a list oj volumes in preparation, see the Announcements.*

## *The Satires and Epistles of Horace.*

Edited by Professor JAMES B. GREENOUGH of Harvard University. 12mo. Cloth. xiv + 306 pages. Mailing Price, $1.35; for introduction, $1.25. **TEXT EDITION.** Paper. Introduction Price, 40 cents.

WHILE this book takes due account of the literature which has grown up about Horace, it is meant to be distinctly a study of the poet himself, and is intended especially for the college class-room. The commentary assumes that the reader is at a somewhat advanced period in his Latin studies. Matters of grammatical detail occupy therefore a very subordinate place,—except so far as Horace's Latinity marks an important stage in the development of the language, or is a conscious deviation for specific purposes from the ordinary literary usages. On the other hand, the effort is made to trace the motive and sequence of thought in each discourse and letter, and thus to emphasize Horace's reflections upon Roman society at one of its great turning-points, and to make clear the poet's system of conduct and life.

## *The Brutus of Cicero.*

Edited by Professor MARTIN KELLOGG of the University of California. 12mo. Cloth. xxix + 196 pages. Mailing Price, $1.35; for introd., $1.25. **TEXT EDITION.** Paper. Introduction Price, 40 cents.

IN the *Brutus*, which was composed in 46 B.C. and purports to be a conversation with Atticus and Brutus, Cicero traces the development of oratory among the Romans down to his own time, with critical notices of about two hundred speakers. The long catalogue is relieved of dryness by the dialogue form, the freedom of digression, and by Cicero's fresh and teeming style.

Professor Kellogg has edited the work especially for college reading. The introduction touches upon points of interest to those to whom Cicero is no stranger, and contains a full conspectus. The notes deal with the subject-matter, historical relations, and diction of the dialogue rather than with the commonplaces of grammar. Parallel passages are freely given, especially from Cicero's other rhetorical works and from Quintilian.

## *The Annals of Tacitus, Books I.-VI.*

**Edited by the late Professor W. F. ALLEN, of the University of Wisconsin. 12mo. Cloth. xlii + 444 pages. Mailing price, $1.65; for introd., $1.50. TEXT EDITION. Paper. 240 pages; introduction price, 40 cents.**

THE text of this edition is based upon Halm's edition of 1882; but the manuscript reading has been restored in many instances, and the spelling modified in accordance with the results of the most recent studies. In the commentary an effort has been made to show the development of prose Latin since Cicero; but the distinctive aim has been to present a complete and connected view of the reign of Tiberius, and to trace and explain the successive stages in the deterioration of his character, from the wise and humane ruler of his earlier years to the gloomy and suspicious tyrant with whom all are familiar: with that end, the break in the narrative, caused by the loss of parts of the fifth and sixth Books, has been filled by citations from Dio Cassius, Suetonius, and other writers. The important constitutional and administrative changes of this period receive special attention.

## *Livy, Books I. and II.*

**Edited, with Introduction and Notes, by Professor J. B. GREENOUGH, of Harvard University. 12mo. Cloth. xvii + 270 pages. Mailing price, $1.35; for introduction, $1.25.**
**TEXT EDITION. Paper. 163 pages. Introduction price, 40 cents.**

THE plan of the College Series contemplates at present two volumes of Livy, one containing Books I. and II., the other Books XXI. and XXII. The first volume, which is now ready, has been edited by Professor Greenough in accordance with his well-known views on the teaching of Latin. The fact that Livy is commonly read by freshmen — that is, by students who are still engaged in learning to read Latin — has been kept steadily in view. Historical questions have been treated with sufficient fulness for intelligent reading; but the discussion of them has been made subordinate to the presentation of Livy's exact ideas in the form in which they lay in his mind, and in the precise order in which in their parts and their totality he intended to present them. The character of early Roman history and Livy's quality as a historian, together with his style and Latinity, are treated in the Introduction.